

ПРИКАЗИ Reviews and Critiques

Danijel Dž. Borstin,
Amerikanci. Kolonijalno iskustvo,
Geopolitika, Beograd, 2004, 400 str.

Данијел Борстин (1914–2004) је био изузетно свестран социјални историчар, што се види и у овом његовом делу које представља први део трилогије о друштвеној историји САД-а. Иако лаици често, не без злобе, воле да кажу како та земља нема историју, Борстин доказује супротно, показујући истовремено како историографија може бити занимљива и лаицима. Па ипак, његова трилогија *Американци* представља маестрални захват, који није намењен потпуним лаицима: она није класична политичка или економска историја САД-а, тако да за њено читање треба поседовати одређена предзнања из историје те земље.

За онога ко то предзнање о основним политичким и економским цртама америчке историје поседује, ово дело представља вишеструку награду. Аутор је истовремено стручњак уопштавања (иако никпошто не површног) и мајстор да своју тезу поткрепи сочним детаљима из свакодневног живота. Његова визија Американаца и Америке није велика национална епопеја, баш као што није ни хиперкритичко посипање пепелом због свих бројних мрља националне историје. Борстин једноставно објашњава како и зашто су настајале поједине појаве које су обликовале Американце као народ и САД као државу. Он јасно показује да није било некаквог великог плана, а још мање велике завере, који су од забити на крају тада познатог света, током 200 година створили најмоћнију државу на планети. Његов лајтмотив је судар детаљног плана и баналне случајности која тај план торпедује у саме темеље, односно питање потпуно новог и неочекиваног квалитета који је настао уништењем или драстичном модификацијом првобитне замисли. Његова књига, пуна живота, зато може да послужи као добар повод за размишљање свим присталицама детерминистичких филозофија историје, а поготово присталицама теорија завере.

Први део Борстинове трилогије је подељен у четири књиге које се баве различитим аспектима раног америчког живота. У првој он на примеру четири колоније (Масачусетс, Пенсилванија, Џорџија и Вирџинија) приказује четири модела организовања првобитних колонија: пуритански, квекерски, филантропски и (условно речено) аристократски. Полазећи од идеалних замисли, преко практичних тешкоћа, он долази до коначних резултата који често нису имали много тога заједничког са првобитним концептом. Друга књига говори о духовном животу у колонијама и раном САД-у: развоју и демократизацији школства, науке и слободних професија. Борстин повлачи јасну разлику између старог света строгих духовних

и професионалних подела и нуждом изазване флуидности, односно одсуства тих подела у новом свету.

Трећа књига се бави развојем штампе и штампане речи, показујући како су скромни били зачеци сада највеће и најутицајније издавачке делатности на свету. Борстин се не стиди да укаже на скучене могућности и још скученије потребе америчке читалачке публике у колонијалном периоду, објашњавајући како су потребе другачије од европских (британских) постепено донеле и сасвим другачије резултате. Он се при том бави и питањем развоја америчког говора, који је постао видљиво обележје америчке посебности у односу на (некадашњу) британску метрополу. На примеру штампане речи, баш као и на питању организовања колонија и образовања он указује на континуитете између британског и америчког друштва, односно на дисконтинуитете који су временом две националне традиције потпуно раздвојили учинивши их битно различитима.

Четврта књига представља својеврсну социјалну историју рата за независност. При том се он бави погледима на војску, као и њеном организацијом, без и трунке патриотског заноса. Он јасно показује колико је тадашња колонијална војска мало личила на професионалне војске европских држава, па и на каснију војску САД-а. Поново су главну улогу играли случај и различита схватања појединих колонија. Другим речима, није било ни говора о некаквом општепатриотском заносу и народнослободилачком рату против окупатора – који то и није био у правом смислу речи.

У овом изузетно значајном и занимљивом делу Борстин је описао зачетке америчке државе, друштва, нације и цивилизације. Савладавши и синтетичући огромну литературу он је у томе сјајно успео. Приказао је америчку нацију као живи организам који се постепено рађа, расте и развија, уз мноштво грешака и често нелепих особености. Дело одише животом и заслужује да га читају не само проучаваоци америчке историје. Напротив, многи из њега, уз вредна сазнања о САД-у, могу да црпу знања како се може писати национална историја без националног патоса, али и без окретања леђа здравом родољубљу.

Др Зоран ЈАЊЕТОВИЋ

Никола Б. Поповић,
Срби у грађанском рату у Русији 1918–1921,
Институт за савремену историју, Београд, 2005, 318 стр.

У *Предговору* (стр. 7–12) своје нове књиге Никола Б. Поповић пише да она представља причу о Србима (и Југословенима) које је вихор Првог светског рата, као припаднике аустроугарске армије, бацио на Руски фронт, затим у заробљеничке логоре Руског царства, а потом и у вртлог Руског грађанског рата. Дакле, то је историја о људима чија је одисеја започела 1914. а завршила 1921. године.

У уводном дијелу (стр. 13–33), аутор пише о Фебруарској револуцији 1917, превирањима на руској политичкој сцени, руским ратним неуспјесима, људским губицима, сељачким побунама, паду животног стандарда и схватању да је земља у општем нереду, што је све заједно довело до незнања и отпора, који су подстицали